

ШУМАДИНКА,

ЛИСТЪ ЗА

КНЪИЖЕВНОСТЬ, ЗАБАВУ И НОВОСТИ.

Учредникъ и издатель Любомиръ П. Ненадовићъ.

ТЕЧ. IV. {

Овај листъ излази вторникомъ и петкомъ, цѣна му е за три мѣсеца 4 цванцика.

} № 17

С Л О В О.

(продужено.)

Јошть у оно време могли су Срби своју знамениту литературу имати, и за кратко време стајали су ако не на вишемъ, а оно за цѣло на равномъ степену изображеня, са првимъ европскимъ народима онога времена. —

Ово намъ доказую многи славни споменици, душевни производи Србскогъ народа онога времена. Између ови споменика као најзнаменити и на прво место може се ставити законикъ силногъ Србскогъ цара Душана одъ 1349 и 1351 год. О овомъ преважномъ документу, я самъ већъ еданпутъ имао честь са овогъ мѣста обширно говорити, зато нека високопочитаеми гости дрзкость и слободу мою извине, што самъ се усудио да и данасъ према са-свимъ съ друге точке и за другу цѣль, о истомъ укратко проговоримъ. —

Као годъ што е съ єдне стране задатакъ законодавне политике, да при правльню закона нарочито на духъ свогъ народа, на нѣговъ животъ праве и обичае, на нѣгове понаособне интересе и политическе околности пази; исто су тако съ друге стране за историописца и у общте испитателя душевне стране народа, овога законъ наиболь и найвѣрнѣ средство, наиболь мѣрило и тако рећи опитный каменъ по коме онъ ово испитати, познати и оцѣнити може. У законима огледа се наиболь животъ народный — и ако се ово правило може съ правомъ за све законе поставити, у толико съ већимъ правомъ и преимувствено може се оно кодъ оны закона предпоставити, кои су, као што е Душановъ законикъ одъ самогъ народа, произишли.

Изъ самогъ увода овогъ законика види се, да е законодавну власть сачинявала скупщина народня, састављна изъ найотмѣнѣ класе народа, духовногъ и мирскогъ свештенства и владѣтеля. —

Треба-ли дакле и о овомъ јошть да умствуемо и больи идеалъ законодавне власти да тражимо. Оно што и данасъ у Европи, као найвеће совршенство у државномъ животу сматраю, Срби су јошть пре 500 год. имали. По овоме нетреба се нимало чудити, да су и закони онако праведни и справедливи начинѣни. Нетреба нимало да намъ буде чудно, кадъ у овомъ законнику на такавъ параграфъ наиђемо, кои се само по романима и новелама као идеалъ правде и правичности владѣтеля, као образацъ и

врлина доброгъ законодавства читати може, кадъ велимъ у овомъ законнику на такавъ параграфъ наиђемо кои не само што ћемо бадава у свима законима онога времена тражити, него кои се јошть и данасъ као доста чудновать и необичанъ появлюе, као што е § 184-ти душановогъ законика, у комъ се изрѣчно каже „царска е заповѣсть, ако бы царъ накову кнѣигу дао коме, или по срдцу или любви, или милости, и та бы кнѣига нарушавала законъ, такову кнѣигу судіе да неслушаю, него да суде по закону“ — треба ли намъ јошть больи примѣръ сигурности и уставне слободе да тражимо? Ние ли ово доволно сведочанство пробуђеногъ слободногъ живота народнѣгъ. Ово заиста нећемо нигди у неизображеной робской држави наћи. — Нетреба нимало да намъ буде странно да су најстрожиі закони противу нападања на личность и иманѣ прописани, да су судіе за свако подмићиванѣ и неправедно суђенѣ најстрожіе одговорни.

Нетреба нимало да се дивимо, да су Срби јошть у оно време, за свако преступленіе пороту или заклету судіе, кое е најпре свештеникъ у цркви у одежду обученъ са Крстомъ и Евангелиємъ заклети морао, са свимъ у духу данашњи порота имали; да су имали оно зашто се просвећени европейски народи јошть данасъ боре, о чему су Германци 1848 и 49 године найвећу ларму подизали, о чему се јошть и данасъ са своју катедра као оракулумъ Mundi приповѣда, пише и говори.

Безу л' оваковы закони душевный производъ суровогъ простогъ и неизображеногъ народа. Ёль то онај истый народъ, кои и данасъ неке занешене главе као суровъ и неизображенъ представляю?

Религиозне ствари быле су строго у заштиту узете, и свако преступленіе најстрожіе казнѣно, али притомъ почитовали су и сваку другу религию, зато е изрѣчно у закону казано, да и новѣрцу, половина одъ нѣгове а половина одъ наше цркве, поротници буду. Да ли е и ово знакъ суровости и непросвештеня, и производъ претераногъ фанатизма: Да су Срби јошть у оно време доста научени и писмени люди имати морали; сведоче намъ ясно ови закони, кои кажу да судіе мораю о свима нѣю-вимъ пословима и пресудама протоколь водити, да се осимъ Себра, сви мораю писмено у судъ позивати. И на-последку доказую намъ многи рукописи и кнѣиге изъ оногъ времена, кое е заиста научно и вѣшто перо писало.

За благородніе, суптиліе и човечніе чувство србскогъ народа онога времена, ясно намъ сведочи то, што се у вишепоменутомъ законнику неданъ онако ужасанъ и нечовечанъ параграфъ неналази, као што е у 200 година доцніе писаномъ законнику Немачкогъ цара Карла V. нарочито §. 131. и 124-тый, не само што у целомъ поменутомъ немачкомъ закону — съ коимъ се Немци и данасъ диче и поносе — найсвирѣпје казни владаю и тортурата найвећу ролу игра, § 131 каже да се жена коя бы свое дете убила жива у гробъ мете, и съ колѣмъ испробада, или да се са усіянимъ клѣштама месо одъ нѣ кида, пакъ онда жива у воду да се баца. Овакове свирѣпе грозне и безчовечне казни бадава ћемо мы у душановомъ законнику тражити.

§ 124-тый поменутогъ немачкогъ закона каже да се издаиникъ точкомъ испребія, да му се вѣзикъ изчупа, и да се на четири части растргне.

И ово нећемо мы у душановомъ, много старіемъ законнику наћи. —

Да е у оно време и трговина у Србији цветати морала, увѣраваю насъ и опетъ ови закони, у којима е најстрожія казни, противу свакогъ нападања и узнемиривања страни трговаца, кои по земљи путую — прописана. Исто тако закони противу ковања лажни новаца да се небы кредитъ убіаю и неповеренѣ пораћало.

После ови закона, о којима бы се јоштъ много и мало говорити, као најясніе сведочанство и најболји доказъ религіозногъ и душевногъ развитка ондашнѣ србске славе и величине есу цркве и манастири — као што су Жича, Студеница, Хиландаръ и доцніе Раваница, Манасія и многи други манастири, задужбине Србски Царева и Краљѣва. — Не само што се у свима чувство побожности србскогъ народа огледа, не само што оне на себи носе печать углаћенігъ и финігъ вкуса, печать веће вѣштине и художества, чему се светъ јоштъ и данасъ дивити мора; србске цркве и манастири онога времена, нису были само просте богомолъ, оне су были јоштъ нешто више, оне су были уѣдно и школе народнѣ — спасителне догме вѣре Христове были су за основъ свакомъ далѣмъ изображенію постављене. Србски свештеници нису были само смирены вѣронаставници и проповѣдници, него и мирски учители и наставници. — Недоказую ли намъ ово најболѣ пѣсме народне. Ненаводи ли се у едной таквой да е Протопопъ Неделько быо учитель Краљѣвића Марка кадъ су се Вукашинъ, Гойко и Угљѣша са Урошемъ за владу србску отимали:

Да пошлѣмо за могъ Ђака Марка,
Кога самъ я кнѣги научіо и т. д.
(край слѣдуе.)

ДОМАЊИЙ ТЕАТРЪ.

(Дете спава у едномъ ћошку, жена сѣди на плете чарапе и пѣва:)

Све што мене окружава,
Све то са многомъ тужи;
Нити птица птици пева,
Нит' се съ другомъ дружи.

(Неко почне лупати на вратима.)

Жена. Ко то лупа на вратима?

Циганка. Газдарице — хоћешъ вретена, кашика, и мамъ лепы карлица, корита?

Жена. Одлази безъ трага чумо матора.

Циганка. Хоћешъ, баба да ти врача, дай баби комадъ леба за севапъ душе.

Жена. А умешъ да врачашъ?

Циганка. Како не бы умела? — све да ти кажемъ, ко да очима твоимъ гледашъ, дай баби комадъ леба.

Жена. Оди амо — кадъ знашъ да врачашъ.

Циганка. Богъ ти дао. (Сѣдне.) Дай баби што годъ на белегу.

Жена. Гледашъ ли у дланъ или у пасуль?

Циганка. У пасуль, сладка госпођице — иди донеси баби едну шаку пасуля, па све да ти баба погоди.

Жена. Али ђаво ће те однети ако ми све право некажешъ. (Жена оде на полъ да донесе пасуля. — А циганка скочи одма те скине съ раѣа две чаше, и едне позаћанене мињуше, па метне у торбу, и опетъ сѣдне на свое мѣсто.)

Жена. (уће.) Ево пасуля, ел' ти доста.

Циганка. Деветъ зрна мени само треба, я нисамъ као друге циганке, да лажу и да вараю тако красне госпођице.

Жена. Ево ти белега одъ могъ мужа, кажи ми, волеми онъ мене?

Циганка. (Мете пасуль и белегу на дланъ, прекрсти зрна съ другомъ рукомъ, склопи у обе руке, прошапће нешто, хукне три путъ, и отвори руке.) Хала — како ти се лепо каже! твой мужъ носи те на срцу, али на вѣзку нѣ милостивъ, право да ми кажешъ, ел' да е по кадъ кадъ напроситъ и хоће да се брзо наљоти. —

Жена. Та есте, по кадъ кадъ ни я незнамъ шта му буде, а онъ се наљоти.

Циганка. Ето тако исто овдѣ стои — ха — ево јоштъ му се указуе еданъ путъ. Мора путовати, макаръ мало мора путовати, ево има путъ, текъ што нѣ отишао. Право да ми кажешъ — хоће л' да иде на путъ. — Или е дошао, или ће да иде на путъ. —

Жена. Кажи ты мени, волили онъ мене?

Циганка. Хій — има едну тугу на срцу — мети баби едно по цванцике на белегу, да ти баба каже — ево има едну веелику тугу — камо што годъ на белегу — мети живо ти дете, — ево лепо ти стои — дай ми пола цванцике очію ти.

Жена. (мете пола цванцике) На, нека те ђаво носи, само кажи што годъ.

Циганка. — Хій — немой да ти буде криво. И воли те и неволи те, я казуемъ очію ми, жива ми деца, као што ти овде стои — кадъ те види, онъ те гледа, кадъ те невиди онъ те негледа. Имашъ едно мушко дѣте, и волишъ га него очу у глави, кажи право, ел' да га волишъ. — Нешто ће ти се украсти у кући. Али за цело, ево стои крађа у кући. — Здравля ти кажи право, ел' ти што скоро украдено, ево у пасулю стои крађа у кући; ил' е што украдено, ил' ће се што украсти — али

ево пасуль мене нигда ніе преварио, мора да е што украдено — дай баби едну оку брашна очію ти, да заранимъ мою сиротиню.

Жена. Ядна была, па ти мени погоди да мене мужъ неволи.

Циганка. Ето и ты сама кажешъ. Али ты можешъ да га обчинишъ. Я имамъ траве и кореня, ево на, ово ти покланямъ, то е навала, то држи подъ левомъ рукомъ, а могу ти дати поврате па да полуди за тобомъ, али то е скупо, тога врло мало имамъ, то чакъ изъ мисиръ доносе наши. Дай баби едну цванцику и мало пастрме, па да ти баба даде те траве, па ако се неповрати, а ты ми плюни у очи, и кадъ ме другій путь видишъ кажи ми да самъ циганка.

Жена. Некъ ђаво носи и тай цванцикъ, па шта ћу радити съ овимъ коренѣмъ.

Циганка. Утуцай ситно па помешай са проинимъ брашномъ, па кадъ ти мужъ заспи а ти му мети у носъ — па кажи: то изкио, а мене неиздио. — Дай баби мало пастрме.

Жена. Айде у куйну да ти дамъ брашна, пастрма ніе іоштъ сува. (оду.)
(завѣса падне.)

2. Появленіе (сутра данъ.)

Човѣкъ. Море жено, мал' не црко ноѣсѣ одъ кияня, — незнамъ шта ми е. Гледай пуни ми бркови перути, канда самъ мекинѣ лизао.

Жена. Назебо си човѣче — ты долази кући раніе па неѣсѣшъ имати киявице.

Човѣкъ. Право имашъ. Башъ одъ садъ како се одоцнымъ, а ти ме псуй колико хоѣсѣшъ. — Само данасъ немой ме чекати на ручакъ, морамъ ићи у село, радъ самъ да нешто купимъ, па ако се погодимъ видиѣсѣшъ.

3. Появленіе.

(после три дана.)

Жена. (сама седи забринута.) — Али то е чудо, све ми циганка погодила. Мой човекъ купио ми краву, и невиче садъ више онако на мене као пре. Погодила ми и за крађу. И за минђуше погодила ми е да ђе се украсти. Ко сме то моме човеку казати. — Знамъ шта ћу. Морамъ се учинити да самъ болестна. (Узме мараму па веже главу. И како види мужа да иде, а она легне.)

Човѣкъ. (Уђе на врата.) А гле садъ, шта ти е жено?

Жена. (Ѣчи.) Јо мене, оћу да умремъ.

Човѣкъ. Ама шта ти е за бога.

Жена. (Ѣчи.) Јо човече, одъ мене нема ништа, мени е тако тешко, ако ми овако буде іоштъ неколко сати, а ћу умрети. Јо човече, ја добро мое, хоѣмо на вѣки да се растанемо.

Човѣкъ. (Уплаши се.) Одо ја да доведемъ брзо доктора, небой се жено богъ е милостивъ. (Изтрчи на врата, и оде да тражи доктора.)

Жена. (Устане и почне се смеяти.) Е башъ садъ самъ се уверила, да ме воли мужъ; али опетъ ко му сме казати да су минђуше украдене. Ние ми жао што ђе

онъ да трчи и да тражи доктора, али ми е жао што ђе морати плаћати после доктору и у апотеку: али опетъ како ћу му казати за минђуше. (Види мужа да иде, и брзо легне.)

Човекъ. (Утрчи съ докторомъ) ево господине, по-трчите молимъ васъ, ево іоште е жива.

Докторъ. (Спусти штапъ и капу на столицу, приђе жени, и увати е за руку и ћути. Жена жмури и Ѣчи.)

Човекъ. Шта е господине за бога има ли надежде?

Докторъ. Надежде има да ђе остати, али е врло опасно. Вид'те неможе више ни да гледа. (Гледа Ѣзыкъ.) Тзыкъ има добаръ.

Човекъ. То знамъ господине, да Ѣзыкъ има добаръ, него шта іой бы, да тако на еданпутъ падне, као одъ грома.

Докторъ. (Седне па нешто напише.) Ево, трчите у апотеку. Па іой подайте свакогъ сата по едну кашику. Ја ћу после опетъ доћи. Са овомъ болестѣу ніе се шалити. Сређа те сте ме одма звали, другіе она бы сутра веђъ умрла. (И мужъ и докторъ оду: а жена опетъ устане.)

Жена. Сиромѣ мой мужъ, садъ ми га веђъ жао, изкида се одъ стра. Неправедне су жене кадъ се туже на свое люде да ій неволе. — Али минђуше? ја мене, ко му сме за минђуше казати, ето мое комшинице, веђъ е чула да самъ болестна. (Легне одма) (комшиница уђе у собу)

Комшиница. Куку мене, па ты башъ лежишъ.

Жена. (Найпре бунца, па после отвори очи.) Јо сестро, одъ мене нема ништа. Кадъ умремъ обуците ме лепо. Опашите ми онай свилений кушакъ, да га понесемъ са собомъ, да га неноси друга. Оне позлаѢене минђуше — ја, молимъ те мети ми у уши оне минђуше, да видимъ за живота, ербо мой ђе човекъ оставити другой жени, неђе спремити самномъ.

Комшиница. (Гражи минђуше.) Јо, па нигди нема минђуша. Ја знамъ овде су увекъ стаяле, али сада ій нема.

Жена. (Опетъ занесе се и бунца.) Минђуше минђуше! (пипа уши.)

Мужъ. (Утрчи съ медециномъ.) Шта ради?

Комшиница. Ето шта ради, незна ништа за себе. Не-престано иште минђуше, жели съ њима да се сарани.

Мужъ. (Пошто іой дао медецину, тражи свуда минђуше.) Гледай чуда! нигди нема минђуша. За цѢло су украдене. Хей, ко іой сме сада то казати?

Жена. (Поврати се мало и отвори очи.) Минђуше мое дай те ми; оћу да ме съ њима сараните.

Мужъ. Али нема нигдѣ минђуша.

Жена. (Плаче.) Јо мене, ето веђъ почео да кріе мое ствари, да остави кадъ се опетъ ожени, да му носи жена.

Мужъ. Ніе очію ми жено, него нема нигдѣ минђуша. Гледай само да оздравишъ, а минђуша хвала Богу има доста у чаршии.

Жена. (Бунца и непрестано споминѣ минђуше; и пи-па се за уши.)

Докторъ. (Уђе) но — како е садъ.

Мужъ. Све горе господине. За бога гледайте господине. Све некакве минђуше тражи; а минђуша ни гди нема.

Докторъ. Па пошљите одма нека се купе. Болестнику треба све чинити по вољи. Пошљите те одма.

Мужъ. Морамъ ићи самъ да гледамъ исте онакве да јој купимъ. А за оне нећу јој ни казивати да су украдене.

ПОДГРЪВЦИ.

— По најновијемъ попису има у кралѣвству Енглеской: 243.652. чизмара; 182.646 дунђера, 135028 кројача (шнайдера), 112.184 ковача; 101.391. зидаръ; 97642 амала; 89206 лађара трговачки, 43.741. трговачки слугу. 401.950 служкиња, 202.437. швалѣи, и 136.067. пралѣи.

— Капетанъ лађе „Абноне“ Карлъ Ришардсонъ явля: да е путуюћи изъ Ливерпола у Кину 4. Септ. 1854. год. видјо на мору невиђено чудо, т. е. велику морску змию. Она се указала на површини мора, и ишла е четвртъ сата кривудајући се поредъ лађе. Дужина те змије износила е на 180 стопа, нѣне челюсти (уста.) биле су широке 12 стопа. Она е црне фарбе.

М Р В И Ц Е

— За време владе првы калифа живио е у Багдаду еданъ врло богатъ трговацъ, кои беше тврдица. Овај није никоме услугу плаћао. Едномъ купи онъ едну котарицу цорцулана и даде едномъ младићу да му понесе, и као награду обећа му десетъ пара. Путемъ рекне онъ томе младићу. Ты си јошть младъ и лако можешъ заслужити, опрости ми едну пару“ и овај му то учини. Онъ није престао никако по едну пару сманјавати тако, да кадъ су већ до куће дошли, имао му е само јошть едну пару дати. Тврдица рекне младићу „ако ми и ову пару опростишъ, казаћу ти три важна правила. 1. Немой веровати да е болъ гладовати, него ситъ бити. 2. Неверуй да сиромаштво мора предходити богатству и 3. да е болъ пешке ићи него на коњу. Младићъ саслушавши тврдицу рекне: „Ја самъ то давно знао, но послушай, а ћу ти нешто казати, што ти до сада никако чуо ниси.“ Тврдица притрчи къ нѣму да чуе; а младићъ отиснувши ногомъ котарицу и низъ степене рекне „неверуй да се и парчета могу разбити“ видивши ово тврдица падне у не-свестъ.

СТРАНЕ НОВОСТИ.

— Изъ Задра телеграфирано е да су се у Антивари Миридити противу Турака, ебогъ нѣјове суровости, побунили, гдѣ е неколико њи погинуло; гарнизонъ пакъ морао е изъ вароши 10. Фебр. изселити се; по томъ се миръ повратио.

— У Америку јоште се непрестано изъ Европе пресељавао. Изъ самогъ ливерпольскогъ пристаништа навезло се

прошле године 210.742. душа. То долази више одъ 4 хиљаде душа сваке неделѣ.

— У Бечкомъ дечијемъ шпиталу, светогъ Јосифа, бесплатно негуе се сада 2254 детета.

— Одъ 9. Фебр. изъ Крима пишу: да су се Руси, што су били ударили 5. Фебр. на Евпаторију, повукли у обшанчени логоръ кодъ Симферополя. Омер-паша изкао е да му се што пре 20 хи. мом у помоћ пошлѣ. Онъ има квартирѣ у владичиномъ конаку у Евпаторији. Татарски свевольници сѣдинѣни су съ турскомъ войскомъ.

— Изъ Одесе пишу одъ 4. Фебр. да су Енглези кодъ Севастополя оставили своя положеня, коя су Французи заузели. У Николаеву устроява генералъ Вишиѣвски нове 4 регименте. Генералъ Лидерсъ јошть е болестанъ у Одеси. Еданъ саюзны паробродъ, стајо е више дана предъ Одесомъ замрзнутъ; докъ се не ветаръ подигао и ледъ поломіо, и тако садъ е истый паробродъ слободанъ.

— Онај уговоръ, што е између Прајскогъ генерала Ведела и министра франц. иностраня дѣла у Паризу 5. ов. м. заключенъ и подписанъ, и што е посланъ у Берлинъ да се прегледа и одобри; Прајска е са многимъ примѣтбама у Паризъ повратила.

— У Паризу надаю се свакиј данъ да ће царъ Наполеонъ издати еданъ манифестъ на францускиј народъ, а по томъ да ће се одма кренути на путъ за у Кримъ.

— Меншиковъ послао е воени извѣстия у Петербургъ 158 до 31. Јануара.

— Најновије вѣсти являю: да се царъ Николай у Петакъ 18. Фебр. у 9 сати пре подне а не у подне престајо. Онъ се разболео 16. Фебр. нѣгова болестъ была е запаленіе цигерице. Овај гласъ съ ужасомъ пролетіо е као муња крозь целу Европу. Све новине съ почитанијемъ говоре о смрти овогъ великогъ владателя. У овомъ веку ничія смртъ не овако силно дѣйствовала на све народе. Сви дипломати, сви предводители стали су одъ свои послова. Престолонаследивкъ Александеръ проглашенъ е оногъ истогъ дана за цара рускогъ. — Кћи покойногъ цара Олга, отишла е одма изъ Штутгарда у Петербургъ.

— Јошть се ништа незна е-ли изашао манифестъ овогъ цара рускогъ, и у каквомъ е смислу. Све новине причу миръ. Дукати коп су пре смрти цара Николая били 5 фор. и 57 кр. спали су сада на 5 фор. и 49 кр. ср. и единако јошть падаю.

Монитеръ явля да е царъ Наполеонъ 17 отишао изъ Париза у Ст. Омеръ, гди е пришепъ у 7 сатій у вече.

Као што разне новине являю кодъ Евпаторіе није се ништа важно догоднао одъ оногъ нападања кое е было 17. ов. м. Руске колоне управиле су се Симферополю. Евпаторія е одъ свакогъ нападања осигурана.

Лордъ Рагланъ преместио е свой главный квартирѣ у Кадикой.

Князь Горчаковъ имао е кодъ нѣговогъ величества цара аустријскогъ подужу аудиенцију, на којој му е нѣгово величество изявило свое сажаленѣ о смрти нѣговогъ величества цара Николе.

Течай: сребро 125 злато по 5 фор. 49 кр.